

ADVENDIAJA IV PÜHAPÄEV AD 2021

Fl 4:4–7 (Sf 3:14–17; Mt 1:18–24)

4 Olge ikka rõõmsad Issandas! Taas ma ütlen: Olge rõõmsad!

5 Teie leebus saagu teatavaks kõigile inimestele. Issand on ligidal!

6 Ärge muretsege ühtigi, vaid teie vajadused saagu kõiges Jumalale teatavaks tänuütleemisega palumises ja anumises.

7 Ja Jumala rahu, mis on ülem kui kogu mõistmine, hoiab teie südamed ja mõtted Kristuses Jeesuses.

Sissejuhatus

Apostel Paulus kirjutas filiplastele vangistuses viibides (Fl 1:12–17), kirja saatmise aeg ja koht ei ole täpselt teada. Levinumad seisukohad on, et tegemist oli kas Efesosega aasta 55 paiku, Kaisareaga ajavahemikus 57–59 või Roomaga aastail 61–63. Viimasena nimetatud paika eelistatakse kiriku traditsioonis kõige sagedamini.¹

Kirja otseseks ajendiks oli filiplaste mure apostel Pauluse kaastöölise Epafroditose pärast, kelle nad olid kuulnud haige olevat ja kelle Paulus saadab nende juurde nii oma kui tema olukorrast sõnumit viima (Fl 2:25–30) ning kelle filiplased olid esmalt ise Pauluse juurde saatnud teda tema vajadustes toetama (Fl 4:18). Filippi kogudus oli Pauluse sõnul ainus, kelle käest ta mingit ainelist abi vastu võttis (Fl 4:15).

Kas tegemist oli Pauluse «lemmikkogudusega», seda on raske öelda, aga kirjast on selgelt näha jäägitu sümpaatia ja soojus, millega apostel filiplastesse suhtub – hoolimata mõningaist karminagi kõlavaist manitsussõnadest.

Filippi koguduse – esimese kristliku koguduse Euroopa pinnal – rajas Paulus oma teisel misjonireisil. Apostlite tegude raamatu (Ap 16) sõnul oli tegemist tolle Makedoonia osa jaoks tähtsa linnaga, kus apostel otsustas mõne päeva peatuda ning kus ta kõigepealt ristis purpurimüüja Lüüdia koos tema perega. Pärast ühest ennustajatüdrukust «lausuja vaimu» väljaajamist süüdistati Paulust linnas segaduse tekitamises ja heideti vanglasse – asi lõppes vangivalvuri pöördumise ja ristimisega ning linnavõimude alandliku ja andestust otsiva palvega, et Paulus lahkuks linnast rahumeeli.

Filiplastele oma aktuaalsest käekäigust kirjutades kasutab apostel võimalust rõhutada evangeeliumi kuulutamise tähtsust ja primaarsust, kinnitades, et kui selleks on vajalikud ka tema kannatused, on ta valmis need rõõmuga vastu võtma, kuna seeläbi saab Kristus ise tema ihus, olgu elu või surma läbi, avalikult ülistatud (Fl 1:20).

¹ Seda näib kinnitavat ka Fl 4:22: «Teid tervitavad kõik pühad, eriti aga need, kes on keisri kojast.»

Kristuse evangeelium ja Tema isik on Pauluse sõnul otseselt seotud nii tema enda kui ta kirja adressaatide – viimselt kõigi kristlaste – elu ja eluviisiga. Kristus on tõeline mõõdupuu, kelle sarnasust tuleb alati ja kõiges otsida, iseäranis oma minast loobumise, kuulekuse ja eneseandmise kaudu (vrd Fl 2:1–17).

Kristuse kõrval toob Paulus filiplastele eeskujuks ka iseennast: «Vennad, võtke mind eeskujuks ja jälgige neid, kes elavad nõnda, nagu meie teile eeskujuks oleme.» (Fl 3:17) See eeskuju seisneb paradoksaalsel kombel kõigest, ka iseendast, loobumises, enda ärasalgamises: «Kuid mis mulle oli kasuks, seda ma olen arvanud kahjuks Kristuse pärast. Jah, enamgi: ma pean kõike kahjuks Issanda Kristuse Jeesuse kõikeületava tunnetuse kõrval. Tema pärast olen ma minetanud kõik selle ja pean seda pühkmeiks, et saada kasuks Kristust ja et mind leitaks Tema seest ega oleks mul oma õigust, mis tuleb Seadusest, vaid see õigus, mis tuleb Kristusesse uskumisest, see, mille Jumal annab usu peale.» (Fl 3:7–9)

Taolise, Kristusest endast inspireeritud eeskuju vastandiks on Pauluse sõnul need, kelle «lõpp on hukatus», kelle «jumal on kõht» ja kelle «au on nende häbis», s.t kes «elavad Kristuse risti vaenlastena» ning «mõtlevad maapealsetest asjadest» (Fl 3:18j).

Enda allutamine evangeeliumile, selles ja sellest võrsuvates voorustes elamine ning selle ustav kuulutamine on tee tõelisse rõõmu ja südamerahusse välistest oludest hoolimata. Apostel kinnitab filiplastele: «Küll mu Jumal täidab kõik teie vajadused oma rikkust mööda kirkusega Kristuses Jeesuses.» (Fl 4:19) – jättes samal ajal lahti ka vastupidise võimaluse, kinnitades (ja seeläbi oma lugejaile taas eeskuju andes): «Oskan elada kehvalt ja oskan elada ka jõukalt, olen kõigega ja kõigi oludega tuttav: nii kõhtu täis süüa kui nälgima, elama nii jõukuses kui puuduses.» (Fl 4:12)

Vahest kõige tabavamalt võib Filippi kirjale tooni andva meeleolu ja veendumuse võtta kokku kirja algusosas ja lõpul seisvate sisult kattuvate kinnitustega: «Jah, mulle on elamine Kristus ja suremine kasu! Ma suudan kõik Tema läbi, kes teeb mind vägevaks.» (Fl 1:21; 4:13)

Samuti iseloomustab kirja sirutumine ajast igavikku: «Ma himustan siit lahkuda ja olla Kristusega, sest see on väga palju parem. Ma unustan kõik, mis on taga, ja sirutun eesoleva poole, ma püüdn sihtmärgi poole, Jumala üleva kutsumise võiduhinna poole Kristuses Jeesuses. Aga meie kodupaik asub taevas, kust me ka ootame Päästjat – Issandat Jeesust Kristust, kes meie alanduse ihu muudab oma kirkuse ihu sarnaseks selle väe toimel, millega ta suudab ka alistada enesele kõik.» (Fl 1:23; 3:13j.20.21)

Filippi kirja kulminatsiooniks on kahtlemata hümn enesealanduses inimeseks ja kuni ristisurmani kuulekaks saanud Kristusest (Fl 2:6–11), kes on nii kõige oleva Issand ja Lunastaja kui kristlaste ülim eeskuju ja eesmärk, mille kõrval kõik muu, nagu juba viidatud, osutub otsekui pühkmeiks.

Keelelisi märkuseid

Olge...rõõmsad – χαίρετε – võiks tõlkida ka «rõõmustage» või «rõõmutsege». Sõna χαίρω tähendab «rõõmustama», «rõõmu tundma», «rõõmutsema», aga ka «tervitama». Originaalis on tegemist praegu toimuvat ja jätkuvat tegevust tähistava oleviku ajavormiga.

Ikka – sõna πάντοτε tähendab «alati», «igal ajal».

Issandas – ἐν κυρίῳ – sõna κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Taas ma ütlen – πάλιν ἐρῶ – sõna εἶρω – «ütleva», «kõneleva», «sõnana» – on originaalis tuleviku ajavormis, mida võiks tõlkida ka: «taas ma pean ütleva» või ka «ikka jälle ma pean ütleva».

Leebus – τὸ ἐπιεικὲς – sõna ἐπιεικῆς tähendab nii «leebus», «meeldivus» kui ka «mõistlikkus», «kohasus», «sobivus».²

Saagu teatavaks – võiks tõlkida ka «olgu teada». Sõna γινώσκω tähendab «teadma», «tundma õppima», «ära tundma», «taipama».

Ärge muretsege – μεριμνάτε – sõna μεριμνάω tähendab «muretsema», «[millegi pärast] ärevuses/hirmul olema».

Ühtigi – μηδείς – võiks tõlkida ka «mitte ühegi asja pärast».

Vajadused – τὰ αἰτήματα – sõna αἶτημα tuleneb verbist αἰτέω – «küsima», «paluma», «[midagi] ihaldama», «nõudma» – ning tähendab «palve», «palumine», «soov».³

Tänuütlemisega – μετὰ εὐχαριστίας – sõna εὐχαριστία tähendab «tänuikkus», «tänamine», «tänuohver», ka «euharistia».

Palumises – τῆ προσευχῆ – sõna προσευχή – «palve» – tuleneb verbist προσεύχομαι – «palvetama» –, mis koosneb eessõnast πρὸς – «[kellegi/millegi] poole» – ja verbist εὔχομαι – «paluma», «soovima» – ning mille kaastähenduseks on kellelegi palves suunatud olemine või palves kellegi poole hüüdmine.

² 1739. aasta Piiblis: «järrele-andminne».

³ 1968. aasta piiblitõlkes: «palumised».

Anumises – τῆ δειήσει – sõna δέησις tuleneb verbist δέομαι – «[millestki] puudust tundma», «[midagi] soovima/ihaldama», «anuma», «paluma» – ja tähendab «puudus», «vajadus», «soov», «anumine», «[millegi] taotlemine».⁴

Rahu – ἡ εἰρήνη – εἰρήνη tähistab nii rahu vastandina sõjale, kui ka üldist heaolu, üksmeelt, harmooniat.

On ülem – ἡ ὑπερέχουσα – sõna ὑπερέχω tähendab «ületama», «esile tõusma», «[teistest kõrgemale] kõrguma», ka «parem olema».

Mõistmine – νοῦν – sõna νοῦς – «meel», «mõistus», «arusaamine» – tuleneb verbist γινώσκω – «tundma õppima», «tunda saama», «teadma», «mõistma», «taipama».

Hoiab – φρουρήσει – sõna φρουρέω tähendab «kaitsma», «varjama», «valvama».⁵

Südamed – τὰς καρδίας – sõna καρδία – «süda» – tähistab piltlikult n-ö sisemist inimest, s.t eneseteadvust, eriti hinge ja vaimu keskmene, mõtete, tunnete, soovide, igatsuste, püüdluste «asupaigana», elujõu ja tahte allikana.⁶

Kristuses – ἐν Χριστῷ – sõna Χριστός tuleneb verbist χρίω – «võidma», «salvima» – ja tähendab sedasama, mida heebrea משיח – «Messias», «Võitu».

Jeesuses – Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest ישוע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Sisuline analüüs

Kiri filiplastele on kirjutatud ülimalt soojas ja südamlikus toonis ning isegi selle karmimad lõigud (nt Fl 3:18j) on kantud Pauluse hoolest ja murest, seega mitte negatiivsusest, vaid positiivsusest. Küllap on sellest tingitud ka asjaolu, et apostel kõneleb kirjas korduvalt rõõmust ja rõõmustamisest. Paulus rõõmustab evangeeliumi kuulutamise üle, isegi kui seda tehakse pahatahtlikult (Fl 1:18); ta rõõmustab võimaluse üle olla evangeeliumi teenistuses, isegi kui see peaks maksma tema elu (Fl 2:17); talle teeb rõõmu nii see, et filiplased mõtlevad tema peale (Fl 4:10), kui ka see, et ta ise saab palves nende peale mõtelda (Fl 1:4). Paulus rõõmustab lootusest oma armsate filiplastega kunagi taas kohtuda (Fl 1:25), kõige enam aga selle üle, et võib kord koos nendega kogeda tõelist, püsivat ja igavest rõõmu Issandas – see on midagi, mille kuulutamisest ja milleks kutsumisest ta ei tüdi iialgi (Fl 3:1).

⁴ 1739. aasta Piiblis: «õhkamise».

⁵ 1989. aasta Uues Testamendis: «valvab».

⁶ 1989. aasta Uues Testamendis: «meeli».

Neljanda peatüki alguse üleskutse alati rõõmustada kuulub kristlaseks olemise ja igapäevase kristliku elu konteksti. Kuigi siin on ka selgesti tuntav eshatoloogiline mõõde – «Issand on ligidal!» –, rõhutab Paulus eeskätt igapäevast elu ja kristlaste ühist teekäimist⁷, mida iseloomustab üksteise eest hoolitsemine, siiras usaldus Jumala suhtes, kes omade eest hoolt kannab ja neile rahu kingib, vooruslikkus ning mitte millestki varjutatav rõõm, mis kõik kokku kujutavad endast tundemärke, mille järgi saab eksimatult ära tunda need, kes on Kristuses Jeesuses ja kellega on Jumal.

Apostel kutsub oma lugejaid alati, püsivalt, lakkamatult rõõmustama. Aga mitte ükskõik, mille üle või ükskõik, millisel viisil, vaid «Issandas». Mida see tähendab, sellest annab aimu peatüki esimene salm: «Niisiis, mu armsad ja igatsetud vennad, minu rõõm ja aupärg, püsige nõnda Issandas, armsad!» (Fl 4:1), mis omakorda viitab eelnevale lõigule, kus Paulus vastandab need, kes «mõtlevad maapealsetest asjadest» ja kelle «lõpp on hukatus», nendega, kelle «kodupaik asub taevas» (Fl 3:17–21).

Niisiis tähendab «Issandas rõõmustamine» eeskätt teadlikku püsimist Issandas ja apostli enda eeskujul püüdlemist «Jumala üleva kutsumise võiduhinna poole Kristuses Jeesuses» (Fl 3:14). See tähendab äratundmist, et olgu, mis on, ja tulgu, mis tuleb – maises mõttes –, neil, kes on Kristuse omad, ei ole vaja muretseda ega karta, kuna kõik sünnib Jumala heal ja armulisel tahtel ning nad suudavad kõike Tema läbi, kes teeb nad vägevaks (Fl 4:13) ja täidab nende vajadused «oma rikkust mööda kirkusega Kristuses Jeesuses» (Fl 4:19). Veelgi enam: Jumal on ka see, kes oma rahu läbi hoiab omade «südamed ja mõtted Kristuses Jeesuses» (Fl 4:7), nii et isegi selle pärast ei pea inimesed ise muretsema.

Midagi inimestelt siiski nõutakse, ja nimelt, et nende «leebus saagu teatavaks kõigile inimestele» (Fl 4:5) ja et nende «vajadused saagu kõiges Jumalale teatavaks tänuütlemisega palumises ja anumises» (Fl 4:6). Mõlemas salmis on sõna «teatavaks saama» passiivses kõneviisis, s.t tegemist ei peaks olema millegi erilist aktiivsust või pingutust nõudvaga – piisab, kui kristlane elab nii, nagu on Jumala ees hea ja õige ning palub ja tänab Teda ilma Tema helduses kahtlemata.

Järgnevates salmides jätkab Paulus sama teemat, täiendades või pigem täpsustades: «Viimaks veel, vennad, mis iganes on tõene, mis auväärne, mis õige, mis puhas, mis armastusväärne, mis ülendav, ja kui miski on vooruslik ja kui miski on kiidetav, seda arvestage⁸! Mida te olete õppinud ja saanud ja kuulnud ja näinud minult, seda tehke, ning rahu Jumal on siis teiega.» (Fl 4:8j)

⁷ Ometi, sealt kuhu oleme jõudnud, astugem edasi sama rada! Jah, ma palun ka sind, aus teekaaslane... (Fl 3:16; 4:3)

⁸ ταῦτα λογιζέσθε – ehk oleks parem tõlkida (nagu 1968. aasta piiblitõlkes): «sellele mõelge».

Siin ei ole juttu teenetest, mille abil osutada Jumala armu ja kaitse vääriliseks – arm on Jumala kingitus (vrd Fl 1:29) –, vaid tegemist on märkidega sellest, et ollakse Jumala armus ja rahu ning Tema kaitse all. Ühtlasi on siin aga tegemist sellest armust võrsuvate ja Kristuse omaks olemisega enesestmõistetavalt kaasnevate kohustustega, armastuse vastusega Jumala armastusele.

Paulusele on selge, et Jumala rahu on «ülem kui kogu mõistmine» (Fl 4:7). Kus mujal võiks ta sellest paremini aru saada kui vangistuses viibides ja teda üsna tõenäoliselt ähvardavat hukkamist ette nähes. Liiatigi pidi taas kord vangistuses viibival Paulusel filiplastele kirjutades olema kindlasti meeles, mismoodi käis tema käsi siis, kui ta esmakordselt Filippisse sattus: kuidas ta kinni võeti, kuidas teda raturikkumises süüdistatuna peksti, tema jalad pakku pandi ja ta koos kaaslastega «sisemisse vangikongi» heideti (vt Ap 16).

Just seal – Filippi vangikongis – näitas Paulus aga isiklikult, mida tähendab see, et Jumala rahu on ülem kui kogu mõistmine ning mitte ühegi asja pärast pole vaja muretseda, kui vaid ollakse valmis Jumalat tänama ja kiitma ning palves ja anumises kogu oma lootust Tema peale panema: «Kesköö paiku Paulus ja Siilas palvetasid ja laulsid Jumalat kiites, ning vangid kuulasid neid. Aga äkitselt sündis nii suur maavärisemine, et vangihoone alused vappusid. Ja otsekohe avanesid kõik ukсед ja kõikide köidikud pääsesid valla.» (Ap 16:25j)

Nüüd, aastaid hiljem, olgu Roomas, Kaisareas või Efesoses, on apostel jälle ahelates – aga tema rõõmu ja lootust Jumala armule ei ole miski ära võtnud ega isegi kahandanud. Võtmeks on siin see, et Paulus teab, et ta on Kristuses; et ta võib alati Issandas rõõmus olla; et Kristus saab temas ülistatud, olgu elu või surma läbi (Fl 1:20), ja et elamine on talle Kristus ja suremine kasu (Fl 1:21).

Mingit teist teed tõelisele rõõmule ja rahule ei ole. Ei ole vajagi, sest Issand on ligidal ning Jumala rahu, mis on ülem kui kogu mõistmine, hoiab meie südamed ja mõtted Kristuses Jeesuses.

Jutluseks

Advendiaja neljanda pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Issand on lähedal». Sissejuhatav tekst nimetab, et see pühapäev «on pühendatud Jeesuslast ootavale Maarjale, Issanda emale». Kõigi kolme lugemisaasta Evangeelium (Mt 1:18–24) keskendub Jeesuse sündimise eelloole eeskätt Tema kasuisa Joosepi seisukohalt. Evangeeliumi keskseks sõnumiks on tunnistus Jeesusest Kristusest kui tõeliseks inimeseks saanud tõelisest Jumalast, kelles on täidetud esiisadele antud töötused ning kes on tulnud, et päästa nii oma rahvas kui kogu inimkond nende pattudest.

Advendiaja neljanda pühapäeva esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Sf 3:14–17) on prohvet Sefanja kuulutus Iisraelile tõotatud lunastusest, mis peaks Jumala rahva täitma lootuse, julguse, rõõmu ja hõiskamisega. See on väga hästi seostatav Epistliga, milles apostel Paulus kutsub oma armsat Filippi kogudust alati – välistest oludest hoolimata – Issandas rõõmsad olema ning kõiges oma lootust Tema peale panema.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Sageli tundub, et meie elus on rohkem muret kui rõõmu, rohkem raskusi ja katsumusi kui häid päevi (nii, nagu peatsete pühade rõõm võib paljude jaoks ehk küll leevendada, ent ei pruugi üles kaaluda argipäeva tegelikkust, eriti praeguses ülimalt segasena näivas ja hirmutavas maailmas). Kahtlemata on see isikuti erinev – aga isegi kõige õnnelikum inimene siin maailmas ei saa ausaks jäädes tõdeda muud, kui et vähemalt teataval määral on maailm üks üsna lootusetu hädaorg. Piiblis on raske leida kedagi, kes teaks seda paremini kui apostel Paulus – piisab, kui loeme, mida ta kirjutab enda kohta 2Kr 11:23–33 või seda, mida Luukas jutustab Apostlite tegude raamatus Filippi koguduse rajamisest (Ap 16).
2. Sellegipoolest võib Paulus siiralt ja täiesti kindla veendumusega kutsuda üles lakkamatult rõõmustama ja mitte ühegi asja pärast muretsema. See ei ole kergemeelsus, rääkimata naiivsusest või kogenematuses. Paulus teab, et on isegi neid, kes koguni evangeeliumi kuulutavad selleks, et talle kahju teha, ja ta on viimane inimene, kes vaataks maailma läbi roosade prillide. Aga just needsamad nii rohked valusad kogemused, mille osaliseks ta sai eriti oma misjonitöö käigus, õpetasid Paulusele nii seda, kui hea on usaldada kõiges Jumalat, kui ka seda, et Jumal laseb midagi eriliselt head, midagi taolist, millega ükski inimene ei oska arvestada, tihtipeale tulla esile just seal, kust inimene ei oota muud kui halba. Nii toob Kristuse rist elu, sellest loobumine aga hukatuse; vangipõlv Kristuse pärast tõelise vabaduse ning isegi suremine ei ole mitte kahjuks, vaid kasuks. Tõesti, Paulus teadis ja oli oma nahal kogenud, et Jumala rahu on ülem kui kogu mõistmine...
3. Kõik see, millele Paulus oma usukindluse, lootuse, südamerahu ja rõõmu rajab, võrsus teadmisesest, et Issand on ligidal. Seesama Issand, keda kõik Tema omad on kutsutud leebuses, vooruslikkuses, õiguses, puhtuses ja armastusvääruses järgima ning kes on saanud Issandaks kõige üle nii taevas, maa peal kui maa all täiusliku eneseandmise ja kuulekuse läbi: «Ta alandas iseennast, saades kuulekaks surmani, pealegi ristisurmani.» (Fl 2:8) Meie julgus ja rõõm ei rajane meil endil, vaid Kristusel; selle aluseks ei ole mitte tegelikkuse naiivne ignoreerimine, vaid tegelikkusest täielikult teadlikuna ja seda omaks võttes mõistmine, et see kõik on osa ja kinnitus Jumala suurest armukingitusest, mille läbi Ta on meid usule ja võidule kutsunud: «Sest teile ei ole ju kingitud ainult armu uskuda Kristusesse, vaid ka kannatada Tema pärast ning võidelda sedasama võitlust.» (Fl 1:29j)